

Sistematiik Derleme/Systematic Review

Kendileri Ya Da Partner/Eşleri HIV Pozitif Olan Bireylerin Doğurganlık Niyetleri ve Etkileyen Faktörler

Özlem ÇİFTÇİ¹ Nevin HOTUN ŞAHİN²

Intentions of Persons Who are HIV Positive Themselves or Their Partners on Fertility and Affecting Factors

ÖZ

Amaç:

Bu araştırma; HIV ile yaşayan bireylerin doğurganlık niyetleri ve etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik yapılmış çalışmaları sistematiik olarak incelemek amacıyla yapıldı.

Yöntem:

Çalışma 1 Haziran -1 Temmuz 2022 tarihleri arasında arama motorlarında uluslararası veri tabanı Pub-med kontrol edilerek yürütüldü. Araştırmada "HIV and Fertility" anahtar kelimesi kullanıldı. Araştırmaya dâhil etme kriterlerine uyan toplam 38 yayın çalışma kapsamına alınarak karşılaştırma, sınırlılık ve sonuçlar açısından değerlendirildi. Araştırma kapsamına alınan çalışmalar seçilirken; 2013-2022 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar incelenmiş olup, İngilizce yayınlar tarandı, nitel, nicel, kesitsel tanımlayıcı çalışmalar, randomize kesitsel çalışmalar ve kohort çalışmaları dahil edildi.

Bulgular:

Bu sistematiik derlemede HIV ile yaşayan bireylerin ve partnerlerinin/eşlerinin doğurganlık niyetlerinin tahmin edilenden fazla olduğu belirlenmiştir. Partnerlerden biri ya da her ikisi de HIV pozitif olan çiftlerin doğurganlık niyetinin en çok eş isteği, toplumsal olarak kişilere biçilen kadın erkek rolleri, soyu devam ettirme, gibi etkenlere bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Eşlerin yaşının genç olması, başka çocuklarının ya da ortak çocuklarının olmaması, farklı cinsiyette çocuk isteme, ART tedavisi ile sağlıklı bebek sahibi olabilme imkânı, sağlıklıyken çocuk sahibi olma isteği gibi etkenler de doğurganlık niyetini olumlu yönde etkilemiştir. Ancak bazı çalışmalarda çiftlerin ART'nin bebeğe zarar vermesinden, partnere ya da bebeğe HIV bulaşmasından korktukları için doğurganlık isteklerinin azaldığı bildirilmiştir.

Sonuç:

HIV ile yaşayan bireylerin çocuk sahibi olma isteği bulunmaktadır. Bu nedenle HIV ile yaşarken çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin doğurganlık niyetinin göz ardı edilmemesi, sağlık profesyonelleri tarafından gerekli danışmanlık hizmetinin verilmesi çok önemlidir.

Anahtar Sözcükler: HIV ile yaşayan bireyler, HIV ve doğurganlık, doğurganlık niyeti

ABSTRACT

Objectives:

This research; It was conducted to systematically examine the studies and to determine the fertility intentions and influencing factors of individuals living with HIV.

Methods:

The study was carried out between 1 June and 1 July 2022 by checking the international database Pub-med in search engines. The keyword "HIV and Fertility" was used in the research. A total of 38 publications that appropriate the inclusion criteria were included in the study and evaluated in terms of comparison, limitations and results. While selecting the studies included in the research; Studies conducted between 2013 and 2022 were reviewed, english publications were searched, and qualitative, quantitative, cross-sectional descriptive studies, randomized cross-sectional studies, and cohort studies were included.

Results:

In this systematic review, it has been determined that the fertility intentions of individuals living with HIV and their partners/spouses are higher than expected although they are affected by various factors. It is seen that the fertility intention of couples whose one or both partners are HIV-positive mostly changes depending on factors such as the desire for a spouse, the roles of men and women socially assigned to individuals and the continuation of the lineage. Factors such as the young age of the spouses, the absence of other children or joint children, the desire to have children of different genders, the possibility of having a healthy baby with ART treatment, and the desire to have a child while healthy also affected the fertility intention positively. However, some studies have reported that couples' fertility desires are reduced because they fear that ART may harm the baby and transmit HIV to the partner or baby.

Conclusion:

Individuals living with HIV have a desire to have children. For this reason, it is very important not to ignore the fertility intention of couples who want to have a child while living with HIV, and to provide the necessary consultancy services by health professionals.

Keywords: Individuals living with HIV, HIV and fertility, fertility intention

1.Öğr.Gör. İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İlk ve Acil Yardım Programı, İstanbul, E-mail:

ogr.uyesi.ozlem.ciftci@gmail.com ORCID: 0000-0002-2378-3461

2. Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul, E-mail: nevinshah@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-6845-2690

Geliş Tarihi: 17.07. 2022, **Kabul Tarihi:** 30.07.2022

Atf/Citation: Çiftçi, Ö. Ve Hotun Şahin, N. (2022). Kendileri ya da partner/eşleri HIV pozitif olan bireylerin doğurganlık niyetleri ve etkileyen faktörler. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 8 (2) , 83-96.

EXENDED ABSTRACT

Objectives:

This research; It was conducted to systematically examine the studies and to determine the fertility intentions and influencing factors of individuals living with HIV.

Methods:

The study was carried out between 1 June and 1 July 2022 by checking the international database Pub-med in search. The keyword "HIV and Fertility" was used in the research. A total of 38 research articles were evaluated in terms of comparison, limitations and results, by eliminating 32 sources that did not meet the inclusion criteria from 70 studies. While selecting the studies included in the research; Studies conducted between 2013 and 2022 were reviewed, english publications were searched, and qualitative, quantitative, descriptive studies, randomized studies, and cohort studies were included.

Research Questions

1. What is the rate of fertility intentions of HIV positive/HIV negative women and men?
2. Does being HIV-positive or having an HIV-positive partner affect fertility intention?
3. Does HIV vertical transmission risk (transmission risk to baby) or horizontal transmission risk (transfer to partner risk) affect fertility intention?
4. Does the thought of risk of harming the baby with ART treatment affect fertility intention?
5. How do women's and men's feelings and beliefs about gender (femininity, masculinity), patriarchal mentality and fear of stigma affect fertility intention?

Results

In this systematic review, it was determined that the fertility intentions of individuals living with HIV and their partners/partners are higher than expected, although they are affected by various factors. It is seen that the fertility intention of couples whose one or both partners are HIV-positive mostly changes depending on factors such as the desire for a spouse, the roles of men and women socially assigned to individuals, and the continuation of the lineage. Factors such as the young age of the spouses, the absence of other children or joint children, the desire to have children of different genders, the possibility of having a healthy baby with ART treatment, and the desire to have a child while healthy also affected the fertility intention positively.

37% of the participants in the study of Laursen et al. stated that having a child is risky due to HIV, and they are most afraid of HIV transmission to the child and spouse (Laursen et al., 2013). In the study of Dina et al.

with HIV-positive individuals, the desire to have children was negatively affected by those who were concerned about their own or their child's health. Similarly, in the study conducted by Krashin et al. with HIV-positive women and men, it was determined that those who thought their pregnancies would be unhealthy had a lower desire to have a child. Pintye et al. In the study, most of the participants stated that they wanted to become pregnant even more immediately after learning about HIV-sero-incompatibility and decided to have a child before the health of one of the spouses deteriorated. Some HIV-positive individuals, on the other hand, stated that if they succumb to their illness, they see their children as a way to be remembered by their spouses (Pintye et al., 2015). In the study of Shrestha et al., HIV-positive individuals who think that HIV is not transmitted from mother to baby were found to have a higher desire to have children (Dina et al., 2021; Krashin et al., 2018; Shrestha et al., 2020). In the study of Pintye et al., it was determined that there is an unequal power theme in fertility decisions between spouses, and many women stated that they were influenced by some male authority when deciding how and when to become pregnant (Pintye et al., 2015).

Conclusion:

Considering the results of the study examined within the scope of the systematic review; Although HIV-positive individuals and their partners/partners' fertility desires are affected by various factors, they are higher than expected. For this reason, there is a requirement for counseling regarding safe pregnancy planning, pregnancy period, delivery and postpartum period. Family planning services should be provided and pregnancies should be planned.

For this reason, there is a requirement for counseling regarding safe pregnancy planning, pregnancy period, delivery and postpartum period. Family planning services should be provided and pregnancies should be planned. For this reason, women's health nurses should provide counseling services to women living with HIV and their spouses in the preconceptional period, pregnancy, childbirth and postpartum period in line with CDC and UNAIDS recommendations, and inform families about preventing horizontal and vertical transmission of HIV virus and having a healthy baby.

In addition, women living with HIV should be educated about gynecological examination before planning a pregnancy to be screened for other sexually transmitted infections and to be under the control of an infection control physician during pregnancy. It is also important to provide family planning services to women living with HIV to prevent risky or unwanted pregnancies.

Keywords: Individuals living with HIV, HIV positive, fertility intention

GİRİŞ

HIV (İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü), insan bağışıklık sisteminin hücrelerine bulaşan ve işlevlerini yok eden veya bozan bir retrovirüstür. Bu virüsle enfeksiyon, bağışıklık sisteminin aşamalı olarak tükenmesine neden olarak bağışıklık yetmezliğine yol açmaktadır (<https://www.unaids.org/en/frequently-asked-questions-about-hiv-and-aids#is-it-safe-to-have-sex-with-a-person-living-with-hiv>; Erişim tarihi; 12.07.2022).

Herhangi bir müdahalenin olmaması durumunda, HIV ile yaşayan annelerin tahminen %15-30'u enfeksiyonu hamilelik ve doğum sırasında bebeklerine bulaştırabilmektedir. Emzirme, bulaşma riskini %10-15 oranında artırmaktadır (<https://www.unaids.org/en/frequently-asked-questions-about-hiv-and-aids#how-can-mother-to-child-transmission-be-prevented>; Erişim tarihi; 12.07.2022). Ancak günümüzde gelişen tedavi seçenekleri sayesinde HIV bulaşı önlenmektedir. Antiretroviral tedavi gören ve viral olarak baskılanmış biri, HIV'i cinsel partnerlerine bulaştırmamaktadır Etkili antiretroviral tedavi (ART) , gebelik ve doğum sırasında anneden çocuğa HIV bulaş riskini %5'in altına indirmektedir(https://www.who.int/health-topics/hiv-aids#tab=tab_3; Erişim tarihi; 12.07.2022; <https://www.unaids.org/en/frequently-asked-questions-about-hiv-and-aids#how-can-mother-to-child-transmission-be-prevented>; Erişim tarihi; 12.07.2022).

Doğurganlık çağındaki kadınlar arasında yeni HIV enfeksiyonlarının önlenmesi, doğum öncesi bakıma erken erişim ve gebelik öncesi/ gebelikte HIV testi yapılması, HIV ile yaşayan kadınların kendi sağlıkları için yaşam boyu antiretroviral tedavide kalmaları çocuklara HIV bulaşını engellemektedir. Ayrıca erken bebek teşhisi, bebeklerin HIV durumunu belirlemek, önleme ve tedavi programlarını iyileştirmek için çok önemlidir(<https://www.unaids.org/en/frequently-asked-questions-about-hiv-and-aids#how-can-mother-to-child-transmission-be-prevented>; Erişim tarihi; 12.07.2022).

Yapılan çalışmalar; birkaç yıl önce HIV ile yaşayan insanların doğurganlık arzularının düşük olduğunu, ancak son yıllarda arttığını bildirmiştir. Bununla birlikte, HIV pozitif kişilerde doğurganlık arzusunun antiretroviral tedavi (ART) deneyimi, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve çocuk sayısı ile ilişkisinin gücü hakkında çok az şey bilinmektedir (Berhan ve Berhan, 2013).

HIV pozitif bireylerin doğurganlık niyetleri bireysel ve çift tercihlerinin yanı sıra toplumsal, dini ve kültürel

beklentilerden de etkilenmektedir. Doğurganlık tercihlerini çiftler kendi içinde tartışırken, kadınlar açısından eşlerinin tercihleri de önemlidir (Withers ve ark.,2013).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu derleme; HIV ile yaşayan insanların doğurganlık niyetleri ve doğurganlık niyetlerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik yapılmış çalışmaları sistematik olarak incelemek amacıyla yapıldı.

Araştırma Soruları

1. HIV pozitif/HIV negatif kadın ve erkelerin doğurganlık niyetleri ne orandadır?
2. HIV pozitif olmak ya da partneri HIV pozitif olmak doğurganlık niyetini etkiler mi?
3. HIV dikey geçiş riski (bebeğe geçiş riski) veya yatay geçiş riski (partnere geçiş riski) doğurganlık niyetini etkiler mi?
4. ART tedavisinin bebeğe zarar verme riski düşüncesi doğurganlık niyetini etkiler mi?
5. Kadında ve erkekte toplumsal cinsiyet ile ilgili duygu ve inançlar (kadınlık, erkeklik), ataerkil düşünce yapısı ve damgalanma korkusu doğurganlık niyetini nasıl etkiler?

Veri Toplama Yöntemleri

Literatür, 1 Haziran- 1 Temmuz 2022 tarihleri arasında arama motorlarında Pubmed veri tabanları taranarak oluşturuldu. Tarama yapılırken “HIV and fertility” anahtar kelimeleri kullanılarak 2013-2022 yılları arasında konu ile ilgili yayınlar geriye dönük olarak taranarak gerçekleştirildi. Nitel, nicel, tanımlayıcı çalışmalar, randomize çalışmalar ve kohort çalışmaları incelemeye dâhil edildi. Yapılan karşılaştırmalar sonrası 38 çalışmanın tam metinleri kaynak olarak alındı.

Çalışma kapsamına alınacak makalelerin seçiminde aşağıdaki kriterler dikkate alındı;

1. HIV pozitif/HIV negatif kadın ve erkelerin doğurganlık niyetleri ne orandadır?
2. HIV pozitif olmak ya da partneri HIV pozitif olmak doğurganlık niyetini etkiler mi?
3. HIV dikey geçiş riski (bebeğe geçiş riski) veya yatay geçiş riski (partnere geçiş riski) doğurganlık niyetini etkiler mi?
4. ART tedavisinin bebeğe zarar verme riski düşüncesi doğurganlık niyetini etkiler mi?
5. Kadında ve erkekte toplumsal cinsiyet ile ilgili duygu ve inançlar (kadınlık, erkeklik), ataerkil düşünce yapısı ve damgalanma korkusu doğurganlık niyetini nasıl etkiler?

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için standart bir veri özetleme formu geliştirilmiştir. Veri analizi formunda; çalışmanın yazarı/ yazarları, yılı, yapılan ülke, başlığı ve örnekleme yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Veri analizi sonuçları

	Araştırmacılar	Yıl	Ülke	Başlık	Örneklem
1	Guo ve ark.	2022	Çin Halk Cumhuriyeti	Factors Affecting Fertility Intention Among People Living with HIV in Kunming, China	Çin'deki antiretroviral tedavi kliniklerinde üreme çağındaki HIV ile yaşayan birey ile yapılmıştır. %50,3'ü kadın ve %49,7'si erkektir.
2	Chirambira ve ark.	2022	Güney Afrika	Societal and individual drivers of fertility desires and intentions among people living with HIV: a cross sectional study of HIV clinic attendees in Soweto, South Africa	Güney Afrika'da bir sağlık kuruluşunda antiretroviral tedavi (ART) alan 442 HIV ile yaşayan bireyle yapılmış, kesitsel bir çalışmadır. 442 HIV ile yaşayan bireyden %70,0'i (n=309) kadın, %30,0'ierkektir.
3	Niragire ve ark.	2021	Ruanda/Afrika	Prevalence and factors associated with fertility desire among HIV-positive women in Rwanda in the context of improved life expectancy	2015 Ruanda demografik ve sağlık anketinden (RDHS) elde edilen verilerin analizine dayanan nicel bir kesitsel çalışmadır. 243 HIV ile yaşayan kadın ile yapılmıştır.
4	Amaike ve ark.	2021	Kuzey-Orta Nijerya	Knowledge on mother-to-child transmission of HIV, and sexuality and fertility desires among people living with HIV in North-Central, Nigeria	Tanımlayıcı kesitsel olarak planlanan bu çalışma 168 HIV ile yaşayan bireyden oluşmaktadır. 168 bireyin %63,7'si kadın, %36,3'ü erkektir.
5	Akinyemi ve ark.	2021	Güneybatı Nijerya	Demography of remarriage and fertility desire among women receiving antiretroviral therapy in South West Nigeria	Nijerya, Tıp Fakültesi/Üniversite Hastanesi, Antiretroviral Tedavi (ART) kliniğinde 18-49 yaşları arasındaki 711 HIV pozitif kadın arasında yapılan kesitsel bir çalışmadır.
6	Dina ve ark.	2020	Etiyopya	Fertility Desire, Knowledge of Prevention of MCT of HIV and Associated Factors Among Men and Women Attending ART Clinic at Public Health Institutions of West Shoa Zone, Oromia, Ethiopia, 2020	Batu Shewa bölgesindeki halk sağlığı kurumlarında ART kliniklerine başvuran HIV pozitif üreme çağındaki 590 erkek ve kadın ile yapılmıştır.
7	Arikawa ve ark.	2020	Fildişi Sahili	Childbearing desire and reproductive behaviors among women living with HIV: A cross-sectional study in Abidjan, Côte d'Ivoire	Fildişi Sahili'ndeki iki HIV bakım merkezinde kesitsel bir araştırma olarak yapılmıştır. Uygun kadınlar hamile olmayan, menopoza girmemiş, 18-49 yaşları arasında ve HIV ile enfekte olduğu teşhis edilmiştir Örneklem kriterlere uygun 1631 HIV ile yaşayan kadından oluşmaktadır.
8	Aylie ve ark.	2020	Güneybatı Etiyopya	Determinants of Fertility Desire among Women Living with HIV in the Childbearing Age Attending Antiretroviral Therapy Clinic at Jimma University Medical Center, Southwest Ethiopia: A Facility-Based Case-Control Study	Güneybatı Etiyopya'daki Jimma Üniversitesi Tıp Merkezi'nde antiretroviral tedavi kliniğine başvuran çocuk doğurma çağındaki 115 HIV ile yaşayan kadını yapılmış, vaka kontrol çalışmasıdır.
9	Shrestha ve ark.	2020	Nepal	Fertility Desire and Its Determinants Among People Living with HIV in Antiretroviral Therapy Clinic of Teku Hospital, Nepal	Nepal, Teku Hastanesi'ndeki antiretroviral tedavi (ART) kliniğine başvuran 280 HIV ile yaşayan kadın ve erkek arasında kesitsel bir çalışma olarak yapılmıştır.
10	Ruchski ve ark.	2020	Güney Afrika	Fertility intentions and clinical care attendance among women living with HIV in South Africa	Güney Afrika'da antiretroviral tedavide olan veya antiretroviral tedaviye başlayan 18-35 yaş arası hamile olmayan, 850 HIV pozitif kadınla yapılan bir kohort çalışmasıdır.
11	Mekonnen & Minyihun	2019	Kuzeybatı Etiyopya	Fertility Desire And Associated Factors Among HIV Positive Women Attending ART Clinics In Amhara Region Referral Hospitals In Northwest Ethiopia, 2017	Hastanelerdeki kliniklere başvuran üreme çağındaki 427 HIV pozitif kadın ile kurum bazında yapılmış kesitsel bir çalışmadır.
12	Shiferaw ve ark.	2019	Güneybatı Etiyopya	Fertility desire and associated factors among women on the reproductive age group of Antiretroviral treatment users in Jimma Town, South West Ethiopia	Etiyopya'nın güneybatısında Jimma kasabesindeki üç halk sağlığı merkezinde 374 HIV pozitif kadın ile kesitsel bir çalışma olarak yapıldı.
13	Brahmbhatt ve ark.	2019	Uganda	Pregnancy Incidence and Fertility Desires Among Couples by HIV Status in Rakai, Uganda	Bir kohort çalışması olarak yapılan çalışmaya 6647 çift dahil edilmiştir. Bu çiftlerden en az biri HIV pozitifdir.

Tablo 1. Veri analizi sonuçları (Devamı)

	Araştırmacılar	Yıl	Ülke	Başlık	Örneklem
14	Krashin ve ark.	2018	Malawi	Factors associated with desired fertility among HIV-positive women and men attending two urban clinics in Lilongwe, Malawi	Malawi'de HIV ile ilgili bakım alan 349 kadın, 374 erkek arasında üreme sağlığı bilgisi, tutumları ve uygulamalarını ölçmeye ilişkin kesitsel bir çalışmadır.
15	Davey ve ark.	2018	Lusaka /Zambiya	Difficult decisions: Evaluating individual and couple-level fertility intentions and HIV acquisition among HIV serodiscordant couples in Zambia	2005'ten 2012'ye kadar Zambiya, Lusaka'da 1029 HIV-sero uyumsuz (Eşlerden biri HIV pozitif) çiftten oluşan bir kohort çalışmadır.
16	Thomson ve ark.	2018	Seattle/ Washington	Fertility Desires and Preferences for Safer Conception Strategies among People Receiving Care for HIV at a Publicly-Funded Clinic in Seattle, WA	150 HIV pozitif birey; %52'si kadın %48'i erkektir.
17	Kennedy ve ark.	2017	Ontario/ Kanada	Exploring the Factors Considered by People Living with HIV and Their Partners during Preconception	HIV ile yaşayan ve hamilelik planlayan 59 hasta ve bunlardan 18'inin eşi çalışmaya alınmıştır. 18 eşten 11'i HIV negatif, 7'si HIV pozitifdir.
18	Adilo and Wordofa	2017	Ethiopia	Prevalence of fertility desire and its associated factors among 15- to 49-year-old people living with HIV/AIDS in Addis Ababa, Ethiopia: a cross-sectional study design	Üreme çağındaki PLHIV (HIV ya da AIDS ile yaşayanlar) 128 erkek, 313 kadın olmak üzere toplam 441 kişi çalışmaya alınmıştır.
19	Joseph ve ark.	2016	Rakai/Uganda	Determinants of fertility desire among married or cohabiting individuals in Rakai, Uganda: a cross-sectional study	HIV prevalansına sahip üç çalışma bölgesinde ikamet eden toplam 1490 evli veya birlikte yaşayan birey çalışmaya dahil edilmiştir.
20	Jose ve ark.	2016	Southern India	Fertility Desires and Intentions among People Living with HIV/AIDS (PLWHA) in Southern India	230 HIV pozitif erkek ve kadın çalışmaya dahil edilmiştir. 132 si (% 57,4) erkek, 98'i (%42,6) kadındır.
21	Pintye ve ark.	2015	Kenya	Fertility Decision-Making Among Kenyan HIV-Serodiscordant Couples Who Recently Conceived: Implications for Safer Conception Planning	18 HIV-serodiscordant çift (10 HIV ile enfekte kadın partner ile 8 HIV ile enfekte erkek partnerden oluşan 18 çift) çalışmaya dahil edilmiştir.
22	Matthews ve ark.	2015	South Africa	"If I don't use a condom ... I would be stressed in my heart that I've done something wrong": Routine prevention messages preclude safer conception counseling for HIV-infected men and women in South Africa	Çalışmaya HIV pozitif 15 erkek ve HIV pozitif 20 kadın dâhil edilmiştir.
23	Van and Visser	2015	South Africa	Reproductive desires of men and women living with HIV: implications for family planning counselling.	10 HIV pozitif erkek (n = 10; yaşları 29 ila 46), 11 Gebe olmayan kadın (n = 11; yaşları 22 ila 38) ve 12 gebe kadın (n = 12; 19-32 yaşları arasında) olmak üzere toplam 33 kişi çalışmaya dahil edilmiştir.
24	Okome-Nkoumou ve ark.	2015	Libreville Gabon/ Africa	Socio-Demographic and Behavioral Factors Associated with the Desire to Procreate Among Patients Living with HIV in Gabon	Çalışmaya 422 HIV pozitif hasta dahil edilmiştir. Bunların %79,9'u (337/422) kadın, %20,1'i (85/422) erkektir.
25	Mindry ve ark.	2015	Güney Africa	"We have to try and have this child before it is too late": missed opportunities in client-provider communication on reproductive intentions of people living with HIV	ARV kliniğinde 18 ila 55 yaşları arasında 21 kadın ve 22 erkek hasta ile ve sağlık çalışanlarıyla görüşülmüştür.
26	Demissie ve ark.	2014	Ethiopia	Fertility desire and associated factors among people living with HIV attending antiretroviral therapy clinic in Ethiopia	Çalışmanın verileri 340 PLHIV'den toplanmıştır. Katılımcıların çoğunluğu 214'ü (%62,9) kadındır.
27	Cook ve ark.	2014	Lusaka, Zambia	Desire for fertility among HIV-seroconcordant and -discordant couples in Lusaka, Zambia.	208 HIV sero-uyumlu ve uyumsuz çiftler arasında doğurganlık arzuları araştırılmıştır.
28	Kawale ve ark.	2014	Malawi/ Africa	Factors associated with desire for children among HIV-infected women and men: A quantitative and qualitative analysis from Malawi and implications for the delivery of safer conception counseling	Çalışmaya katılanların 75'i erkek (% 37,1) ve 127'si kadın (% 62,9) dir. Toplam 202 kişi ile görüşülmüştür.
29	Ngure ve ark.	2015	Kenya	My intention was a child but I was very afraid: Fertility intentions and HIV risk perceptions among HIV serodiscordant couples experiencing pregnancy in Kenya	18çift ile 36 derinlemesine görüşme yapılmıştır. Toplam 56 kişi ile görüşülmüştür.
30	Moore ve ark.	2014	Lusaka/ Zambia	Bucking social norms: examining anomalous fertility aspirations in the face of HIV in Lusaka, Zambia	Toplum içerisinde ve sağlık kuruluşundan iki grup seçilmiş, birinci grubun 10'u erkek, 12 'si kadındır. Sağlık kuruluşundan seçilen ikinci grubun tamamı HIV pozitif olup, 10'u erkek, 13'ü kadındır.

Tablo 1. Veri analizi sonuçları (Devamı)

31	Wanyenze ve ark.	2014	Uganda	Fertility desires and unmet need for family planning among HIV infected individuals in two HIV clinics with differing models of family planning service delivery.	797 HIV bulaşmış erkek ve kadın arasında Mulagoda bölgesinden 156 erkek, 252 kadın, Nsambyan bölgesinden 129 erkek, 260 kadın çalışmaya dahil edilmiştir.
32	Rahangdale ve ark.	2014	South Africa	Pregnancy Intent Among a Sample of Recently Diagnosed HIV-Positive Women and Men Practicing Unprotected Sex in Cape Town, South Africa	Yeni tanı konmuş HIV pozitif kadınlar (N = 106) ve HIV bakım kliniklerinde kayıtlı olan erkekler (N = 91) çalışmaya katılmıştır.
33	Matthews ve ark.	2013	Durban/ South Africa	Reproductive decision-making and periconception practices among HIV-positive men and women attending HIV services in Durban, South Africa	Son gebeliklerinde HIV pozitif olan kadınlar (n = 30), HIV-pozitif erkekler ve HIV durumu negatif veya bilinmeyen tüm eşler (n = 20) çalışmaya dâhil edilmiştir.
34	Wagner & Wanyenze	2013	Uganda	Fertility Desires and Intentions and the Relationship to Consistent Condom Use and Provider Communication Regarding Childbearing Among HIV Clients in Uganda.	ART'e başlamak üzere olan 18 yaş ve üstü tüm bireyler arasından çalışmaya 767 kişi katılmıştır, bunların % 34'ü erkektir.
35	Olowookere ve ark.	2013	Southwest Nigeria	Fertility intentions of people living with HIV/AIDS at Osogbo, Southwest Nigeria	HIV / AIDS (PLWHA) ile yaşayan 286 (% 78) kadın ve 80 (% 22) erkek çalışmaya dâhil edilmiştir.
36	Mmbaga ve ark.	2013	Tanzania	Fertility desire and intention of people living with HIV/AIDS in Tanzania: a call for restructuring care and treatment services	Çalışmaya toplam 410 PLWHA katılmıştır. Kadınlar tüm çalışma katılımcılarının %64,4'ünü (264) oluşturmuştur.
37	Laursen ve ark..	2013	Denmark	Reproductive patterns and fertility wishes among HIV-infected patients: survey from six outpatient clinics in Denmark	Danimarka'daki altı klinikte HIV pozitif 323 (% 44) hasta çalışmaya dâhil edilmiştir. Bunlardan 224'ü erkek ve 93'ü kadındır; altısı cinsiyet belirtmemiştir.
38	Mujugira ve ark.	2013	East Africa	Fertility Intentions and Interest in Early Antiretroviral Therapy among East African HIV-1 Infected Individuals in Serodiscordant Partnerships	Kenyalı ve Ugandalı heteroseksüel HIV-1 serodiscordant çiftleri arasında, Toplam 571 HIV-1 serodiscordant çift analize dahil edilmiş; bunların 368'i (% 64) HIV-1 enfekte partneri kadın olan çiftlerdi.

BULGULAR

1. HIV Pozitif Kadın ya da Erkeklerle Evli/Bekar Sero-Uyumlu (İki Parner De HIV+) ve Sero-Uyuumsuz (Partnerlerden Biri HIV +) Çiftlerin Doğurganlık Niyetleri

Davey ve ark. çalışmasında; 1.029 sero-uyumsuz çift arasında %30'u gelecekte çocuk istediklerini, Adilo ve Wordofa'nın çalışmasında; katılımcıların %54,6'sı, Matovu ve ark.nın 790 kadın ve 700 erkek ile yaptığı çalışmada kadın ve erkeklerin %63,1'i, Jose ve ark.nın 230 HIV pozitif kadın ve erkek ile yaptıkları çalışmada % 33,5'inin çocuk istedikleri belirlenmiştir. Zyl ve J Visser'in HIV pozitif 10 erkek, HIV pozitif 23 kadınla yaptıkları çalışmada; HIV-pozitif katılımcıların çoğu, Okome-Nkoumou ve ark.nın 442 HIV pozitif hastayla yaptığı çalışmada 329'unun, Mindry ve ark. çalışmasında katılımcıların tamamının; Demissiel ve ark.nın çalışmasında 340 HIV ile yaşayan bireyin %39,1'inin, Kawale ve ark.nın çalışmasında 202 HIV pozitif bireyin %51,0'inin, Rahangdale ve ark.nın çalışmasında erkeklerin %59,3'ü ve kadınların % 19,8'inin çocuk istediğini bildirmişlerdir. Matthews ve ark.nın çalışmasında; çoğu erkek katılımcı, Wagner ve Wanyenze'nin çalışmasında katılımcıların % 30,9'u , Olowookere ve ark.nın 366 HIV (+) kişiyle yaptığı çalışmada; kadınların %27'si ve erkeklerin % 17'sinin çocuk istedikleri tespit edilmiştir. Mmbaga ve ark.nın 410 HIV (+) bireyle yaptığı çalışmada

katılımcıların % 37,1'i, Laursen ve ark.nın HIV pozitif 323 hasta ile yaptığı çalışmada; 1/7'si çocuk istediğini belirtmiştir. Mujugira ve ark.nın çalışmasında; HIV pozitif kadınların % 36'sı ve erkeklerin %28'i çocuk sahibi olma isteği belirtmiştir. Guo ve ark.nın çalışmasında; kadınların %38,4'ü, Amaike ve ark.nın çalışmasında %64,3'ü, Niragine ve ark.nın çalışmasında; %40,7'si, Dina ve ark.nın çalışmasında %58,8'i, Aknyem ve ark.nın çalışmasında %57,7'si çocuk isteğini bildirmiştir. Arikowa ve ark., Aylie ve ark. ve Chirambina ve ark.nın çalışmasında kadınların doğurganlık niyeti %80'in üzerindeyken, Minyihun ve ark, Ruchski ve ark., Shiferaw ve ark., Brahmbat ve ark.nın çalışmasında %40'ın üzerindedir. Krashin ve ark.nın çalışmasında kadınların %34'ü, erkeklerin %28'i çocuk sahibi olmak isterken, Davey ve ark.nın çalışmasında ise 1029 çiftin %30'u çocuk istemektedir.

2. Kendisi ya da Partnerinin/ Eşinin HIV Pozitif Olması ve Doğurganlık Niyetleri

Kendisi ya da partnerinin HIV pozitif olma durumu kadın ve erkeklerin doğurganlık niyetlerini farklı şekillerde etkilemekte, kimi çift için HIV durumu önemsiz olmakla beraber kimi çift için HIV pozitif olmak ya da partnerin HIV pozitifliği çocuk sahibi olma isteklerini olumsuz etkilemektedir (Matthews ve ark.,2013; Kawale ve ark.,2014; Jose ve ark.,2016; Pintye ve ark.,2015; Zyl & Visser, 2015; Mindry ve

ark.,2015; Demissie ve ark.,2014; Cook ve ark.,2014; Wanyenze ve ark.2015).

Pintye ve ark. çalışmasında katılımcıların çoğu, HIV-sero-uyumsuzluklarını öğrendikten hemen sonra gebe kalmayı daha da arzu ettiklerini ve eşlerden birinin sağlığı kötüye gitmeden çocuk sahibi olmaya karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Bazı HIV pozitif bireyler ise hastalıklarına yenik düşerlerse, çocuklarını eşleri tarafından hatırlanmanın bir yolu olarak gördüklerini belirtmişlerdir (Pintye ve ark., 2015).

Zyl ve Visser'in yapmış olduğu çalışmada; HIV riskine rağmen, çiftler için ebeveynliğin çok önemli olduğu bildirilmiştir (Zyl ve Visser, 2015).

Matthews ve ark.nın çalışmasında; kadınlardan bazıları için, HIV enfeksiyonu ve algılanan yakın ölüm oranı üreme hedeflerine aciliyet kazandırmış, HIV pozitif erkekler ise tanı konduktan sonra çocuk yapmak istememiştir (Matthews ve ark., 2013).

Joseph ve ark. çalışmasında kadının HIV durumu, çocuk sahibi olmak istemesiyle ilişkili bulunmamıştır ancak HIV + erkekler, HIV negatiflerden daha az sıklıkla çocuk istediğini bildirmiştir (Joseph ve ark., 2018).

Wanyenze ve ark.nın yaptığı çalışmada; HIV tanısı konulduğundan bu yana kadınların % 40'ının (n=315) hamile olduğu; %58'inin ise gebelik istediği belirlenmiştir (Wanyenze ve ark., 2014).

Ngure ve ark. çalışmasında; çiftlerin HIV pozitif biriyle bir ilişkide olmaları, gebelik niyetlerini değiştirmemiştir. Fakat HIV ile enfekte olmayan eşlerden bazıları; gebelik nedeniyle HIV edinme riskinin, çok yüksek olmasından dolayı endişe duymuşlardır. Çiftler, gebe kalmaya çalışırken HIV'e karşı çaresiz ve savunmasız hissettiklerini ifade etmişlerdir (Ngure ve ark., 2014).

Mmbaga ve ark. 410 HIV/AIDS ile yaşayan kadın ve erkeklerle yaptığı çalışmada HIV durumlarını eşlerine açıklayanların çocuk isteme olasılığı daha yüksek bulunmuştur (Mmbaga ve ark., 2013).

Jose ve ark. çalışmasında; HIV ile yaşayan bireylerden partneri HIV pozitif olanların % 26,5'inin, partneri HIV negatif olanların % 28,6'sının çocuk istediği belirlenmiştir (Jose ve ark., 2016).

Mujugira ve ark.571 HIV-1 serodiscordant (Eşlerden birinin HIV pozitif, diğersinin negatif olduğu durumdur) çift ile yaptığı çalışmada; 314 çiftte, eşler çocuk istemediğini, 121 çiftte ise, eşler tekrar çocuk istediğini ifade etmiştir. Yüz otuz altı çiftin (%24) uyumsuz doğurganlık niyetleri olduğu belirlenmiştir (Mujugira ve ark., 2013).

Shiferaow ve ark.nın çalışmasında HIV pozitif kadınlardan, partneri HIV pozitif olanların doğurganlık

niyetlerinin, cinsel partneri olmayanlara göre 3.7 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Shiferaow ve ark., 2018).

Rahangdale ve ark.nın yaptığı çalışmada; eşleri tarafından kadınların HIV pozitif olma durumları bilindiğinde kadınların daha yüksek gebelik niyetleri olduğu bildirilmiştir (Rahangdale ve ark., 2014).

Sistemantik derleme kapsamına alınan çalışmalarda çiftlerin çocuk sahibi olmaya öncelik vermediği çalışmalar da mevcuttur. Matthews ve ark.nın çalışmasında kadın ve erkek katılımcıların birçoğu çocuk sahibi olmayı düşünmediklerini, önceliklerinin HIV tedavisi olduğunu ifade etmişlerdir (Matthews ve ark., 2013).

Kawale ve ark.nın çalışmasında da HIV pozitiflik durumu doğurganlık niyetlerinden daha öncelikli bir durum olarak görülmekte, önce HIV durumunun tedavi edilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Kawale ve ark., 2014).

Cook ve ark.nın çalışmasında HIV negatifpartneri olan katılımcıların, HIV pozitif partneri olanlara kıyasla doğurganlık arzularına sahip olma ihtimalinin neredeyse 3 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Cook ve ark., 2014).

Brahmbatt ve ark.nın çalışmasında yaşlı bir eşin ya da HIV pozitif bakım gerektiren partneri olmanın doğurganlık niyetini olumsuz etkilediği belirlenmiştir (Brahmbatt ve ark., 2019).

3. Yatay (Partnere HIV Bulaşı) ve Dikey (Anneden Bebeğe HIV Bulaşı) HIV Bulaş Riski ve Doğurganlık Niyetleri

HIV taşıyan kadın ya da erkeklerden yatay ya da dikey HIV bulaş riski olması düşüncesi çiftlerin çocuk isteklerini engellemektedir (Kawale ve ark., 2014; Kennedy ve ark., 2014).

Thomson ve ark.nın yaptığı çalışmada çocuk isteyen katılımcılar, %74.4'ü PrEP'in (temas öncesi profilaksi) HIV negatif partner tarafından kullanılabileceğini ve PrEP ve ART kullanımının güvenli olduğunu ifade etmişlerdir (Thomson ve ark., 2018).

Kennedy ve ark.nın çalışmasında; HIV ile yaşayan 66 katılımcının yatay ya da dikey HIV bulaş riski ve ART'in gebelikte fetüs üzerindeki etkisinden çekindikleri raporlanmıştır (Kennedy ve ark., 2014).

Cook ve ark.nın 208 çiftle yaptıkları çalışmada; HIV negatif partneri olan katılımcıların, HIV pozitif partneri olanlara kıyasla doğurganlık niyetlerinin neredeyse üç kat fazla olduğu tespit edilmiştir (Cook ve ark., 2014).

Kawale ve ark.nın çalışmasında; HIV pozitif bireyler HIV negatif eşlerine HIV'i bulaştırmaktan korktukları

için doğurganlık niyetleri olumsuz yönde etkilenmiştir (Kawale ve ark., 2014).

Ngure ve ark.nın yaptığı çalışmada; HIV serodiscordant çiftler, yatay ve dikey HIV bulaşma riskine rağmen, doğal olarak gebe kalmaya motive olduklarını ve çocuk sahibi olmak istediklerini bildirmişlerdir. Fakat yine de HIV ile negatif eşlerden bazıları; gebe kalma girişimleriyle ilgili HIV edinme riskinin, çok yüksek olduğundan endişe duyduklarını kabul etmişler, HIV pozitif eşler ise genellikle HIV'i partnerlerine geçirme konusunda endişelerini dile getirmişlerdir (Ngure ve ark., 2014).

Matthews ve ark.nın yaptığı çalışmada; katılımcılar, bir çocuğun yetim kalması ve dikey ya da yatay geçiş konusundaki endişelerini dile getirmiştir (Matthews ve ark., 2013).

Laursen ve ark.nın çalışmasına katılanların %37'si çocuk sahibi olmanın HIV nedeniyle riskli olduğunu, en çok çocuğa (% 24; n=59) ve eşe (% 16; n=40) bulaşmasından korktuklarını ifade etmişlerdir (Laursen ve ark., 2013).

Dina ve ark.nın HIV pozitif bireylerle yaptıkları çalışmada, kendisinin ya da çocuğunun sağlığı konusunda endişesi olanların çocuk isteği olumsuz etkilenmiştir. Benzer şekilde Krashin ve ark.nın HIV pozitif kadın ve erkeklerle yaptığı çalışmada gebeliklerinin sağlıklı olacağını düşünenlerin çocuk sahibi olma isteğinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Shrestha ve ark.nın çalışmasında ise anneden bebeğe HIV bulaşma riskini düşünen HIV pozitif bireylerin çocuk sahibi olma arzusu daha yüksek bulunmuştur (Dina ve ark., 2021; Krashin ve ark., 2018; Shrestha ve ark., 2020).

4. ART Tedavisi Almanın Bebek İçin Riskli Olacağı Düşüncesi ve Doğurganlık Niyetleri

HIV pozitif bireylerin ART tedavisi ile partnerine ve gebelikte bebeğine HIV virüsü bulaşması engellenmektedir. Fakat yapılan çalışmalarda çiftlerin ART tedavisinin fetüse zarar vereceği konusundaki endişelerinden dolayı çocuk sahibi olma istekleri azalmaktadır.

Kennedy ve ark.nın yaptığı çalışmaya katılan kadınlar hamilelikte ART kullanımının güvenliği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve ART'nin gebelikte fetus üzerindeki olumsuz etkileri olmasından korktuklarını ifade etmişlerdir. Matthews ve ark.nın çalışmasında katılımcılar aynı sebeple çocuk istemediklerini belirtmişlerdir (Kennedy ve ark., 2014; Matthews ve ark., 2013).

Thomson ve ark. ve Demissie ve ark.nın çalışmasında; katılımcılar tarafından gebelik planlamasında PrEP ve ART güvenli stratejiler olarak tercih edilmiştir (Thomson ve ark., 2018; Demissie ve ark., 2014).

Okome-Nkoumouve ark. 442 HIV (+) hasta ile yapmış olduğu çalışmada; doğurganlık niyetleri ile ART tedavisi parametresi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Nkoumou ve ark., 2015).

5. Kadında ve Erkeklerde Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Duygu ve İnançlara Sahip Olma ve Doğurganlık Niyeti

Toplumsal cinsiyetle ilgili roller, kadınlık/ erkeklik algıları, toplum baskısı ve dışlanmaktan korkma ve toplumsal statülerini korumaya çalışma gibi nedenlerden dolayı HIV pozitif bireyler çocuk sahibi olmak istemektedirler (Pintye ve ark., 2015; Zyl ve ark., 2015).

Pintye ve ark.nın 18 serdiscordant çiftle yaptığı çalışmada eşler arasında doğurganlık kararlarında eşitsiz bir güç teması olduğu ortaya çıkmış, birçok kadın nasıl ve ne zaman gebe kalacaklarına karar verirken bir miktar erkek otoritesinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar, erkeklerin agresif bir şekilde davranmalarına bile, kadınları gebe kalmaya zorladıklarını açıklamışlardır. Bazı kadınlar, gebe kalmaya karar verirken erkek partnerini mutlu etmek ve HIV pozitif partnerlerine destek olmayı amaçladıklarını ifade etmişlerdir (Pintye ve ark., 2015).

Zyl ve ark.nın yaptığı çalışmada erkek katılımcılar yaşlandıklarında çocuklarının kendilerine destek olacağını, ihtiyaçlarını gidereceğini, soyadlarının devamlılığını sağlayacağını ifade etmişlerdir. Kadınlar ve erkekler; çocuk sahibi olmamayı, toplumlarındaki statü kaybından dolayı duygusal anlamda yıkıcı olarak görmüşlerdir. Ayrıca çocukları olmadığından ailelerinde göz ardı edilebilir, saygısızlığa uğrayabilir olduklarına inanmışlar, toplumun genellikle çocuksuz kadınları "kendi başlarına yaşayan fahişeler" olarak adlandırdıklarını ifade etmişlerdir (Zyl ve ark., 2015).

Kawale ve ark.nın 27 kişi ile yaptığı çalışmada; kadınların %70.4'ü çocuklar hakkındaki kararları eşlerinin aldığı, %29.6'sı ise ortak karar aldıklarını bildirmiştir. Kadınlardan birisi "Kabul ettim, çünkü ben kadını, o koca" demiştir, başka bir kadın ise; "Onunla başka bir çocuğa sahip olmak hakkında hemfikirim çünkü onun kontrolü altındayım" demiştir. Çalışmaya katılan erkekler de, çocuklarla ilgili kararların büyük ölçüde erkek partner tarafından alındığını ifade etmiştir (Kawale ve ark., 2014).

Ngure ve ark.nın çalışmasında çocuk sahibi olmak için ortak motivasyonlar; çiftlerin tercih ettikleri aile büyüklüğünü yerine getirmeyi, biyolojik çocuklar için olan arzuyu, ilişkinin istikrarını sürdürmeyi ve dış sosyo-kültürel baskıları içermiştir (Ngure ve ark., 2014).

Rahangdale ve ark.nın yaptıkları çalışmaya katılan HIV pozitif erkekler arasındaki yüksek doğurganlık niyetleri "erkekliliğini gösterme" ve "adını geride

bırakma” isteği de dâhil olmak üzere erkeklik kavramlarını yansıtmıştır (Rahangdale ve ark., 2014).

Matthews ve ark.nın çalışmasında; erkekler; kişisel tercih, aile baskısı, aile adını devam ettirme, erkekliğini/ bir partnere olan bağlılığını ifade etme veya sosyal sermayeyi artırma gibi çocuk sahibi olmaya yönelik çeşitli motivasyonları olduğunu açıklamışlardır. Kadınlar ise bir eşe veya ailesine evlilik veya diğer sorumluluklarını yerine getirme, eşinden ayrılmayı önleme, kendi ailesine karşı sorumluluk alma, duygusal tatminlik ve kadınlığın önemli bir tezahürü olarak çocuk sahibi olmanın önemini tanımlamışlardır (Matthews ve ark., 2013).

Okome-Nkoumou ve ark.nın çalışmasında 329 hastanın %17,8'i ebeveyn olma isteği, %15,2'si çocuk sahibi olma rolü, %12,5'ikendine güvenmek ve %11,2'si eşin memnuniyetini sağlamak amacıyla çocuk istediğini ifade etmiştir (Okome-Nkoumou ve ark., 2015).

Mindry ve ark.nın çalışmasında; HIV pozitif/ negatif kadın ve erkeklerin çocuk sahibi olmak için eş ile ortak arzu ve/veya ilişkilerini devam ettirme niyeti ve kendi çocuğuna sahip olma arzusu çocuk isteğinin temelini oluşturmuştur (Mindry ve ark., 2015).

Guo ve ark.nın çalışmasında aile soyunu sürdürme, aileyi birbirine bağlama, eş isteği, başka bir çocukla mutluluğu tatma gibi sebepler tespit edilmiştir (Guo ve ark., 2022).

Chirambina ve ark.nın çalışmasında kadınların doğurganlık niyetleri arasında eş isteği, hiç çocuğu olmamak, farklı cinsiyette çocuk sahibi olma isteği yer almıştır. Shrestha ve ark.nın çalışmasında da hiç çocuğu olmama ve farklı cinsiyette çocuk istemenin önemli olduğu vurgulanmıştır (Chirambina ve ark., 2022; Shrestha ve ark., 2020; Shiferow ve ark., 2019; Mekonnen ve Minyihun, 2019).

Krashin ve ark.nın ve Davey ve ark.nın çiftlerle yaptığı çalışmada; partneri çocuk isteyenlerin daha çok çocuk istediği belirlenmiştir (Krashin ve ark., 2018; Davey ve ark., 2018).

Olowookere ve ark.nın 366 (286 kadın ve 80 erkek) PLWHA ile yaptığı çalışmasında çocuk sahibi olmak isteyenlerin çoğu (%73) erkek çocuk istediğini belirtmiştir (Olowookere ve ark., 2013).

TARTIŞMA

HIV/AIDS ile yaşayan ya da eşi/ partneri HIV pozitif olan kadın ve erkeklerin doğurganlık niyetleri çeşitli faktörlere bağlı olarak değişmekle birlikte; örneklem grubuna aldığımız çalışmalarda kendisi ya da partneri HIV pozitif olmak doğurganlık isteğini çok etkilememiştir. Kadınların HIV pozitif olsalar dahi

çocuk istekleri olumsuz yönde etkilenmemiştir. HIV pozitif kadınların HIV tanısı ve algılanan ölüm korkusu üreme hedeflerini hızlandırmıştır. HIV pozitif erkekler ise tanı konulduktan sonra çocuk yapmak istememiştir (Matthews ve ark., 2013).

Sistematik derleme kapsamında incelenen araştırmalarda; HIV pozitif kadınlar HIV-sero-uyumsuz (Serolojileri uyumsuz çiftler, eşlerden birinin HIV pozitif, diğerinin negatif olduğu durum) olduklarını öğrendikten hemen sonra gebe kalmayı daha da arzu ettiklerini ifade etmişlerdir. Cook ve ark.nın çalışmasında ise Pintye ve ark.nın çalışmasının aksine HIV seronegatif partneri olan katılımcıların, HIV seropozitif partneri olanlara kıyasla doğurganlık arzularına sahip olma ihtimalinin neredeyse 3 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Pintye ve ark., 2015; Cook ve ark., 2019).

Cook ve ark.Rahangdale ve ark.nın HIV pozitif kadınlarla yaptığı çalışmada da kadınların şu anki gebeliklerini planlamadıkları, gebeliklerini tam olarak istemedikleri ve eşleri ile çocuk sahibi olma konusunda aynı fikirde olmadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir (Rahangdale ve ark., 2014; Cook ve ark., 2019).

Sistematik derlemede incelenen çalışmalarda doğurganlık niyetleri %15 ile 83,3 civarında seyreden çiftleri çocuk sahibi olmaya en çok iten durumun eşin/ partnerin çocuk isteği olmuştur (Jose ve ark., 2016; Laursen ve ark., 2013; Aylie ve ark., 2020). Ayrıca kadınların HIV pozitif olduklarının eşleri tarafından biliniyor olması da çocuk sahibi olma isteklerini olumlu yönde etkilemektedir (Mmbaga ve ark., 2013; Rahangdale ve ark., 2014).

Partnerine ya da doğacak bebeğine HIV bulaştırma korkusu, kadın ve erkeklerin doğurganlık niyetini olumsuz yönde etkilemiştir (Kennedy ve ark., 2014; Cook ve ark., 2019; Kawale ve ark., 2014; Ngure ve ark., 2021; Matthews ve ark., 2013; Laursen ve ark., 2013; Ngure ve ark., 2014).

Yapılan çalışmaların bazılarında çiftler ART tedavisi alarak gebe kalmaktan ve ART'nin fetüse zarar vereceğinden korkmaktadır (Kennedy ve ark., 2014; Matthews ve ark., 2013). Bazı çalışmalarda ise çiftler ART tedavisi alarak gebe kalmak istemekte ve PrEP ve ART'yi güvenli olduğu için tercih etmektedirler (Thomson ve ark., 2018; Demissie ve ark., 2014).

Kadın ve erkeklerin doğurganlık niyetlerini etkileyen faktörlerden biri de toplumsal cinsiyet ile ilgili duygu ve inançlarıdır. Özellikle kadınlar; erkeklik ve kadınlık rolleri, ataerkil aile yapısı ve toplum baskısı gibi etkenlerden çok etkilenmektedir. İncelenen çalışmalarda kadın ve erkek eşler arasında doğurganlık kararlarında eşitsiz bir güç teması olduğu ortaya çıkmıştır (Pintye ve ark., 2015).

Biseck ve ark., Cuinhane ve ark. ve Kennedy ve ark.nın çalışmalarında da sistematik derleme kapsamına alınan çalışmalarla benzer sonuçlar elde edilmiş, HIV pozitif kadınların; eşlerinin isteği nedeniyle çocuk doğurduğu ortaya çıkmıştır (Cuinhane,2018; Biseck ve ark., 2015; Kennedy ve ark., 2014).

Zyl ve ark.nın yaptığı çalışmada kadınlar ve erkekler; çocuk sahibi olmamayı, toplumlarında statü kaybı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. HIV pozitif kadınların toplumda kabul görmeleri için çocuk sahibi olmaları beklenmekte ancak HIV-pozitif olduklarında hamile kalmalarının sorumsuzluk olduğu düşünülmektedir (Cuinhane,2018; Biseck ve ark., 2015; Kennedy ve ark., 2014; Okome-Nkoumouve ark., 2015; Mindry ve ark., 2015; Kawale ve ark., 2014; Ngure ve ark., 2014; Rahangdale ve ark., 2014; Matthews ve ark., 2013).

Olowookere ve ark.nın 366 (286 kadın ve 80 erkek) PLWHA ile yaptığı çalışmasında ise çocuk sahibi olmak isteyenlerin çoğu (%73) erkek çocuk istediğini belirtmiştir. Bu sonuç da ataerkil aile yapısı ve erkeklerin soyunu devam ettirme isteğine bağlı olarak doğurganlıklarını planladıklarını göstermektedir (Mindry ve ark., 2015; Olowookere ve ark., 2013).

SONUÇ

Bu sistematik derlemede; HIV pozitif bireyler ve partnerlerinin doğurganlık isteklerinin çeşitli faktörlerden etkilense de tahmin edilenden fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle güvenli gebelik planlaması, gebelik dönemi, doğum ve doğum sonrası dönem ile ilgili danışmanlık ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki kadın sağlığı hemşireleri HIV ile yaşayan kadınlara, eşlerine CDC (Centers for Disease Control and Prevention) ve UNAIDS (Birleşmiş Milletler HIV / AIDS Ortak Programı) önerileri doğrultusunda prekonsepsiyonel dönem, gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde danışmanlık hizmeti vermeli, HIV'in yatay ve dikey bulaşını önleme ve sağlıklı bebek sahibi olabilme konusunda aileleri bilgilendirmelidir. Ayrıca HIV ile yaşayan kadınların, gebelik planlamadan önce mutlaka jinekolojik muayene olmaları, diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar açısından taranmaları ve gebelik sürecinde enfeksiyon kontrol hekiminin kontrolünde olmaları gerektiği konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Ayrıca HIV pozitif bireyler doğurganlık niyetlerini toplumsal baskı ve damgalanma korkusu nedeniyle sağlık çalışanları ile paylaşmamaktadır. Bu nedenle sağlık çalışanlarının HIV pozitif bireylerle etkin iletişim kurmaları ve soru sormaya, bilgi almaya teşvik etmeleri gerekmektedir. Böylece toplum sağlığına önemli katkı sağlanmış olacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları Bu çalışmada yalnızca Türkçe yayınlar incelenmiştir.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions:

Fikir/kavram: ÖÇ, NHŞ; Tasarım: ÖÇ, NHŞ; Danışmanlık: ÖÇ, NHŞ; Veri toplama ve/veya Veri İşlem: ÖÇ, NHŞ; Analiz ve/veya Yorum: ÖÇ, NHŞ; Kaynak tarama, ÖÇ, NHŞ; Makalenin Yazımı: ÖÇ, NHŞ; Eleştirel inceleme: ÖÇ, NHŞ.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Abrams EJ¹, Myer L, Rosenfield A, El-Sadr WM.2007. Prevention of mother-to-child transmission services as a gateway to family-based human immunodeficiency virus care and treatment in resource-limited settings: rationale and international experiences, *Am J Obstet Gynecol*, Sep;197(3 Suppl):S101-6.
- Adilo, T.M., and Wordofa,H.M.2017. Prevalence of fertility desire and its associated factors among 15- to 49-year-old people living with HIV/AIDS in Addis Ababa, Ethiopia:a cross-sectional study design, *HIV/AIDS - Research and Palliative Care*, (9), 167–176.
- Akinyemi, JO, Afolabi, RF, Awolude, OA, & Afolabi Bamgboye, E.(2021). Güney Batı Nijerya'da antiretroviral tedavi alan kadınlar arasında yeniden evlenme ve doğurganlık arzusu demografisi. *Afrika AIDS Araştırmaları Dergisi*, 20 (1), 15-24.
- Amaike, C., Afolaranmi, T. O., Amaike, B. A., Agbo, H., & Abiodun, O. (2021). Knowledge on mother-to-child transmission of HIV, and sexuality and fertility desires among people living with HIV in North-Central, Nigeria. *The Pan African Medical Journal*, 40.
- Arikawa, S., Dumazert, P., Messou, E., Burgos-Soto, J., Tiendrebeogo, T., Zahui, A., ... & Becquet, R.(2020). Childbearing desire and reproductive behaviors among women living with HIV: A cross-sectional study in Abidjan, Côte d'Ivoire. *Plos one*, 15(10), e0239859.
- Aylie, N. S., Dadi, L. S., Alemayehu, E., & Mekonn, M. A.(2020). Determinants of Fertility Desire among Women Living with HIV in the Childbearing Age Attending Antiretroviral Therapy Clinic at Jimma University Medical Center, Southwest Ethiopia: A Facility-Based Case-Control Study. *International Journal of Reproductive Medicine*.
- Berhan Y.,Berhan A.(2013). Meta-analyses of fertility desires of people living with HIVBMC Public Health, 13:409.
- Biseck ve ark.2015. Exploring fertility decisions among pregnant HIVpositive women on antiretroviral therapy at a health centre in Balaka, Malawi: A descriptive qualitative, *Malawi Medical Journal*; 27(4): 128-134 December.
- Brahmbhatt, H., Santelli, J., Kaagayi, J., Lutalo, T., Serwadda, D., & Makumbi, F.(2019). Pregnancy incidence and fertility Desires among couples by HIV status in Rakai, Uganda. *JAIDS Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*, 80(5), 494-502.
- Chirambira, P., Madiba, S., & Ntuli, B.(2022). Societal and individual drivers of fertility desires and intentions among people living with HIV: a cross sectional study of HIV clinic attendees in Soweto, South Africa. *AIMS Public Health*, 9(1), 173.
- Cook, R., Hayden, R., Weiss, S. M., & Jones, D. L.(2014). Desire for fertility among HIV-seroconcordant and-discordant couples in Lusaka, Zambia. *Culture, health & sexuality*, 16(7), 741-751.
- Demissie1, D.B., et al.2014. Fertility desire and associated factors among people living with HIV attending antiretroviraltherapy clinic in Ethiopia, *BMC Pregnancy and Childbirth*, 14:382. <http://www.biomedcentral.com/1471-2393/14/382>.
- Dina, G. D., Debelo, B. T., Belema, D., Danusa, K. T., & Muleta, R.(2021). Fertility Desire, Knowledge of Prevention of MCT of HIV and Associated Factors Among Men and Women Attending ART Clinic at Public Health Institutions of West Shoa Zone, Oromia, Ethiopia, 2020. *HIV/AIDS (Auckland, NZ)*, 13, 927.
- Guo, Y., Du, Y., Lerkiatbundit, S., Liu, J., Bai, J., Yang, Y., ... & Chongsuvivatwong, V. (2022). Factors Affecting Fertility Intention Among People Living with HIV in Kunming, China. *HIV/AIDS (Auckland, NZ)*, 14, 265.
- Hernando, V., et al.(2014). Reproductive desire in women with HIV infection in Spain, associated factors and motivations: a mixed-method study, *BMC Pregnancy and Childbirth*, 14:194 <http://www.biomedcentral.com/1471-2393/14/194>.
- <https://www.unaids.org/en/frequently-asked-questions-about-hiv-and-aids#is-it-safe-to-have-sex-with-a-person-living-with-hiv>; Erişim tarihi; 12.07.2022).
- <https://www.unaids.org/en/frequently-asked-questions-about-hiv-and-aids#how-can-mother-to-child-transmission-be-prevented>; Erişim tarihi; 12.07.2022).
- https://www.who.int/health-topics/hiv-aids#tab=tab_3; Erişim tarihi; 12.07.2022;
- Jose H, et al.(2016). Fertility Desires and Intentions among People Living with HIV/AIDS (PLWHA) in Southern India, *Journal of Clinical and Diagnostic Research*. Jun, Vol-10(6): OC19-OC22.
- Joseph Davey DL, Wall KM, Kilembe W, Khu NH, Brill I, Vwalika B, et al.(2018). Difficult

- decisions: Evaluating individual and couple-level fertility intentions and HIV acquisition among HIV serodiscordant couples in Zambia. *PLoS ONE* 13 (1): e0189869. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0189869>.
- Joseph K. B., et al.(2017). Determinants of fertility desire among married or cohabiting individuals in Rakai, Uganda: a cross-sectional study, *Reproductive Health*, 14:2 DOI 10.1186/s12978-016-0272-3.
- Kawale, P., Mindry, D., Stramotas, S., Chilikh, P., Phoya, A., Henry, K., ... & Hoffman, R.(2014). HIV bulaşmış kadınlar ve erkekler arasında çocuk arzusuyla ilişkili faktörler: Malawi'den nicel ve nitel bir analiz ve daha güvenli gebelik danışmanlığının sağlanması için çıkarımlar. *AIDS bakımı* , 26 (6), 769-776.
- Kennedy,L.V.(2017). Exploring the Factors Considered by People Living with HIV and Their Partners during Preconception, *Journal of the International Association of Providers of AIDS Care*, Vol. 16(3) 239–246.
- Kennedy,L.ve ark.(2014). The importance of motherhood in HIV-positive women of reproductive age in Ontario, Canada, *AIDS Care, Psychological and Socio-medical Aspects of AIDS/HIV*, Volume 26, Issue 6.
- Krashin, JW, Haddad, LB, Tweya, H., Chiwoko, J., Ng'ambi, W., Samala, B., . . . & Phiri, S. (2018). Malawi, Lilongwe'de iki kentsel kliniğe başvuran HIV pozitif kadınlar ve erkekler arasında arzu edilen doğurganlık ile ilişkili faktörler. *Birinci bölüm*, 13 (6), e0198798.
- Lathrop,E.,* et al.(2014). HIV and maternal mortality, *International Journal of Gynecology and Obstetrics* 127, 213–215.
- Laursen T., et al., Reproductive patterns and fertility wishes among HIV-infected patients: survey from six outpatient clinics in Denmark, *International Journal of Infectious Diseases*, 17 (2013) e851–e856.
- Mantell,J.E., et al.(2014). Pregnancy Intent Among a Sample of Recently Diagnosed HIV-Positive Women and Men Practicing Unprotected Sex in Cape Town, South Africa, *J Acquir Immune Defic Syndr*; 67:S202–S209.
- Matthews, L.T., et al.(2013). Reproductive Decision-Making and Periconception Practices Among HIV-Positive Men and Women Attending HIV Services in Durban, South Africa, *AIDS Behav*, 17:461–470, DOI 10.1007/s10461-011-0068-y.
- Matthews,L.T.,* et al.(2015). If I don't use a condom ... I would be stressed in my heart that I've done something wrong": Routine prevention messages preclude safer conception counseling for HIV-infected men and women in South Africa, *AIDS Behav*. September; 19(9): 1666–1675. doi:10.1007/s10461-015-1026-x.
- Mekonnen, B., & Minyihun, A.(2019). Fertility desire and associated factors among HIV positive women attending ART clinics in Amhara Region referral hospitals in Northwest Ethiopia, 2017. *Hiv/aids (Auckland, NZ)*, 11, 247.
- Melaku1, Y.A., et al.(2014). Fertility desire among HIV-positive women in Tigray region, Ethiopia: implications for the provision of reproductive health and prevention of mother-to-child HIV transmission services, *BMC Women's Health*, 14:137, <http://www.biomedcentral.com/1472-6874/14/137>.
- Milford, C., Beksinska, M., Greener, R., Pienaar, J., Rambally Greener, L., Mabude, Z., & Smit, J.(2021). Fertility desires of people living with HIV: does the implementation of a sexual and reproductive health and HIV integration model change healthcare providers' attitudes and clients' desires. *BMC health services research*, 21(1), 1-14.
- Mindry, D., et al. (2013). Fertility Desires Among HIV-Infected Men and Women in Los Angeles County: Client Needs and Provider Perspectives, *Matern Child Health J*, 17:593–600 DOI 10.1007/s10995-012-1035-6.
- Mindry,D.L., et al.(2015). “We have to try and have this child before it is too late”: missed opportunities in client–provider communication on reproductive intentions of people living with HIV, *AIDS Care*, Vol. 27, No. 1, 25–30, <http://dx.doi.org/10.1080/09540121.2014.951311>.
- Mmbaga*,J.E.(2013). Fertility desire and intention of people living with HIV/AIDS in Tanzania: a call for restructuring care and treatment services, *BMC Public Health*, 13:86 <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/13/86>.
- Moore1,*A.M. et al.(2014). Bucking social norms: Examining anomalous fertility aspirations in the face of HIV in Lusaka, Zambia, *Soc Sci Med*. 2014 October; 119: 88–97. doi:10.1016/j.socscimed.08.015.
- Mujugira,A., et al.(2013). Immune Defic Syndr, May 1; 63(1): e33–e35. doi:10.1097/QAI.0b013e318288bb32.
- Mumah, J. N., Ziraba, A. K., & Sidze, E. M.(2014).

- Effect of HIV status on fertility intention and contraceptive use among women in nine sub-Saharan African countries: evidence from Demographic and Health Surveys. *Global health action*, 7(1), 25579.
- Ngure K., et al.(2014). My intention was a child but I was very afraid:Fertility intentions and HIV risk perceptions among HIV serodiscordant couples experiencing pregnancy in Kenya. *AIDS Care*, October; 26(10): 1283–1287. doi:10.1080/09540121.2014.911808.
- Niragire, F., Ndikumana, C., Nyirahabimana, M. G., & Uwizeye, D.(2021). Prevalence and factors associated with fertility desire among HIV-positive women in Rwanda in the context of improved life expectancy. *Archives of Public Health*, 79(1), 1-10.
- Nöstlinger,C., et al.(2013). Child desire in women and men living with HIV attending HIV outpatient clinics: Evidence from a European multicentre study, *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 18: 251–263.
- Okome-Nkoumouş,M., et al.(2015). Socio-Demographic and Behavioral Factors Associated with the Desire to Procreate Among Patients Living with HIV in Gabon, *The Open AIDS Journal*, Volume 9.
- Olowookere,S.A., et al.(2013). Fertility intentions of people living with HIV/AIDS at Osogbo, Southwest Nigeria, *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 18: 61–67.
- Pintye J, et al.(2015). Fertility Decision-Making Among Kenyan HIV-Serodiscordant Couples Who Recently Conceived:Implications for Safer Conception Planning, *AIDS PATIENT CARE and STDs* Volume 29, Number 9.
- Rahangdale, L., et al.(2014). Pregnancy Intentions among Women Living with HIV in the United States, *J Acquir Immune Defic Syndr*. March 1; 65(3): 306–311. doi:10.1097/QAI.0000000000000014.
- Rochat,T.J., et al.(2011). Towards a family-centered approach to HIV treatment and care for HIV-exposed children, their mothers and their families in poorly resourced settings, *Future Virol*. Jun; 6(6): 687–696.doi: 10.2217/fvl.11.45.
- Rucinski, K. B., Schwartz, S. R., Powers, K. A., Pence, B. W., Chi, B. H., Black, V., ... & Pettifor, A. E.(2020). Fertility intentions and clinical care attendance among women living with HIV in South Africa. *AIDS and Behavior*, 24(6), 1585-1591.
- Shiferaw, T., Kiros, G., Birhanu, Z., Gebreyesus, H., Berhe, T., & Teweldemedhin, M. (2019). Fertility desire and associated factors among women on the reproductive age group of Antiretroviral treatment users in Jimma Town, South West Ethiopia. *BMC research notes*, 12(1), 1-8.
- Shrestha, N., Pokharel, R., Poudyal, A., Subedi, R., Mahato, N. K., Gautam, N., ... & Dhungana, G. P.(2020). Fertility Desire and Its Determinants Among People Living with HIV in Antiretroviral Therapy Clinic of Teku Hospital, Nepal. *Hiv/aids (Auckland, NZ)*, 12.
- Snow,R.C., et al.(2013). The Social Legacy of AIDS: Fertility Aspirations Among HIV-Affected Women in Uganda, *American Journal of Public Health* | February, Vol 103, No. 2.
- Steiner,R.J., et al.(2013). Engaging HIV Care Providers in Conversations With Their Reproductive-Age Patients About Fertility Desires and Intentions: A Historical Review of the HIV Epidemic in the United States, *American Journal of Public Health*, August, Vol 103, No. 8.
- Thomson,A.K., et al.(2017). Fertility Desires and Preferences for Safer Conception Strategies among People Receiving Care for HIV at a Publicly-Funded Clinic in Seattle, WA, *AIDS Care*. 2018 January—; 30(1): 121–129. doi:10.1080/09540121,1390541.
- Wagner, G.J. (2013). and Wanyenze,R., Fertility Desires and Intentions and . the Relationship to Consistent Condom Use and Provider Communication Regarding Childbearing Among HIV Clients in Uganda, *ISRN Infect Dis.*, doi:10.5402/2013/478192.
- Wanyenze, R.K., et al.(2013). Fertility and contraceptive decision-making and support for HIV infected individuals: client and provider experiences and perceptions at two HIV clinics in Uganda, *BMC Public Health*, 13:98 <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/13/98>.
- Wanyenze1,R.K., et al.(2015). Fertility desires and unmet need for family planning among HIV infected individuals in two HIV clinics with differing models of family planning service delivery, *BMC Women's Health*, 15:5 DOI 10.1186/s12905-014-0158-x.
- Warren,C.A.,and Abuya,T.2013. Family planning practices and pregnancy intentions among HIV-positive and HIV-negative postpartum women in Swaziland: a cross sectional survey, *BMC Pregnancy and Childbirth*,13:150 <http://www.biomedcentral.com/1471->

2393/13/150.

Wekesa1, E.and Coast E.(2014). Fertility Desires among Men and Women Living with HIV/AIDS in Nairobi Slums: A Mixed Methods Study, Fertility Desires and HIV in Kenyan Slums, August,Volume 9,Issue 8.

Withers,M., et al.(2013). Fertility intentions among HIV-infected, sero-concordant Kenyan couples in Nyanza Province, Kenya, Cult Health Sex, November; 15(10): .doi:10.1080/13691058.2013.811289.

World Health Organization, 2018; <https://www.who.int/>; Erişim tarihi; 12.07.2022).

Zyl,C.A.,and Visser, M.J.(2015). Reproductive desires of men and women living with HIV: implications for family planning counselling, Reproductive BioMedicine Online, 31, 434–442.